

АНАЛІЗ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ФАКТОРА ДИНАМІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті проаналізовано сучасний стан прямих іноземних інвестицій у розвитку Одеського регіону, їх динаміка за останні 5 років, географічна та галузева структура. Розглянуто привабливість міст та районів Одеського регіону для прямих іноземних інвестицій. Узагальнено сприятливі фактори, якими володіє регіон та завдяки яким можна приваблювати прямі іноземні інвестиції. Здійснено оцінку впливу надходжень прямих іноземних інвестицій, як факторної ознаки, на ряд результативних показників соціально-економічного розвитку Одеської області. Також було розраховано п'ять моделей рівняння регресії та проведений аналіз для кожної з них. У завершенні були розглянуті проблеми та несприятливі чинники, які заважають надходженню прямих іноземних інвестицій в регіон та запропоновані перспективні напрямки їх розвитку.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, Одеський регіон, фактори.

Єрмакова Ольга, Скалаух Анастасія

АНАЛИЗ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ КАК ФАКТОРА ДИНАМИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ОДЕССКОГО РЕГИОНА

В статье проанализировано современное состояние прямых иностранных инвестиций в развитии Одесского региона, их динамика за последние 5 лет, географическая и отраслевая структура. Рассмотрено привлекательность городов и районов Одесского региона для прямых иностранных инвестиций. Обобщены благоприятные факторы, которыми располагает регион и позволяющие привлекать прямые иностранные инвестиции. Осуществлена оценка влияния поступлений прямых иностранных инвестиций, как факторного признака, на ряд результативных показателей социально-экономического развития Одесской области. Также было рассчитано

пять моделей уравнения регрессии и проведен анализ для каждой из них. В завершении были рассмотрены проблемы и неблагоприятные факторы, которые мешают поступлению прямых иностранных инвестиций в регион и предложены перспективные направления их развития.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, Одесский регион, факторы.

Ermakova Olga, Skalaukh Anastasiia

ANALYSIS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT AS A FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT DYNAMIZATION OF THE ODESSA REGION

The article analyzes the current state of foreign direct investment in the development of the Odessa region, the dynamics of the past 5 years, geographical and sectoral structure. The main towns and districts of the Odessa region to FDI. Summarized the favorable factors, the disposal area and allow to attract foreign direct investment. The estimation of the impact of foreign direct investment as a factor features a number of performance indicators of socio-economic development of the Odessa region. It was also designed five models of regression and analysis for each of them. At the end the problems and adverse factors were considered that hinder flow of foreign direct investment in the region and suggest promising directions of their development.

Keywords: foreign direct investment, Odessa region, factors.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема залучення інвестицій стоїть перед безліччю країн та регіонів, для Одеського регіону вона теж актуальна. Так як в регіоні не вистачає власних ресурсів, насамперед фінансових, необхідно залучати саме іноземні інвестиції. Вони допомагають внутрішньому економічному розвитку, а також відновленню національної економіки. Необхідно визначити сучасний стан та проблеми залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) задля того щоб зробити пропозиції щодо покращення становища.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженню проблем сучасного стану та проблемам залучення ПІІ

присвячено багато праць таких дослідників, як О. Вільямсона, М. Ленсбері, Т. Озави, Н. Пейн, К. Смідкової. Серед вітчизняних вчених, які розглядають цю проблему на рівні України та Одеського регіону зустрічаються праці А. Демус, А. Дискіна, О. Химич, О. Савіцька, О. Чернова та інших вчених. Незважаючи на значну кількість досліджень, в наукових працях не достатньо приділено уваги сучасному стану та проблемам залучення ІІІ саме в Одеському регіоні .

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Нажаль у наукових дослідженнях недостатньо приділяється уваги дослідженню інвестиційного клімату в економіці Одеського регіону та проблемам, які негативно впливають на притік інвестицій на сучасному етапі. Аналіз сучасного стану залучення прямих іноземних інвестицій допоможе визначити напрями вдосконалення інвестиційної діяльності Одеського регіону, які можуть бути покладені в основу реалізації та посилення інвестиційної привабливості.

Постановка завдання. Визначити місце та роль іноземних інвестицій у розвитку регіону, виявити основні тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку регіону, висвітлити проблеми, які перешкоджають залученню інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. На протязі 1995-2014 років спостерігається позитивне зростання обсягів залучення іноземних інвестицій в економіку Одеського регіону. Однак за останні роки економіка нашого регіону та взагалі держави має негативні тенденції. По-перше країна не позбавилася глибоких структурних деформацій; по-друге, вона значно відстає від розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва та відповідно – рівнем добробуту населення. Більшість українських підприємств залишаються технологічно відсталими та слаборозвиненими. Це пов'язано з нестабільністю економічної ситуації в країні, несприятливим інвестиційним кліматом, високим рівнем оподаткування підприємств, прогалинами в інвестиційному законодавстві [1].

Реальна економічна ситуація в Україні значно ускладнює інвестиційну привабливість регіону. Будь-який інвестор постійно діє, виходячи із співвідношення між отриманням розміру можливого прибутку та ризиком. Інвестор має намір вкласти свій капітал з розрахунком на майбутній результат і повинен бути впевнений у

надійності операцій, які планує [2].

За останні роки спостерігається покращення ситуації із залученням іноземних інвестицій в економіку Одеського регіону, проте обсяги залучених інвестицій наразі не відповідають тому рівню, якого реально потребує наша економіка. На рис.1 видно зростання прямих іноземних інвестицій (ПІІ) за останні роки. У 2014 році обсяг інвестицій склав 1671,7 млн. дол. США [3].

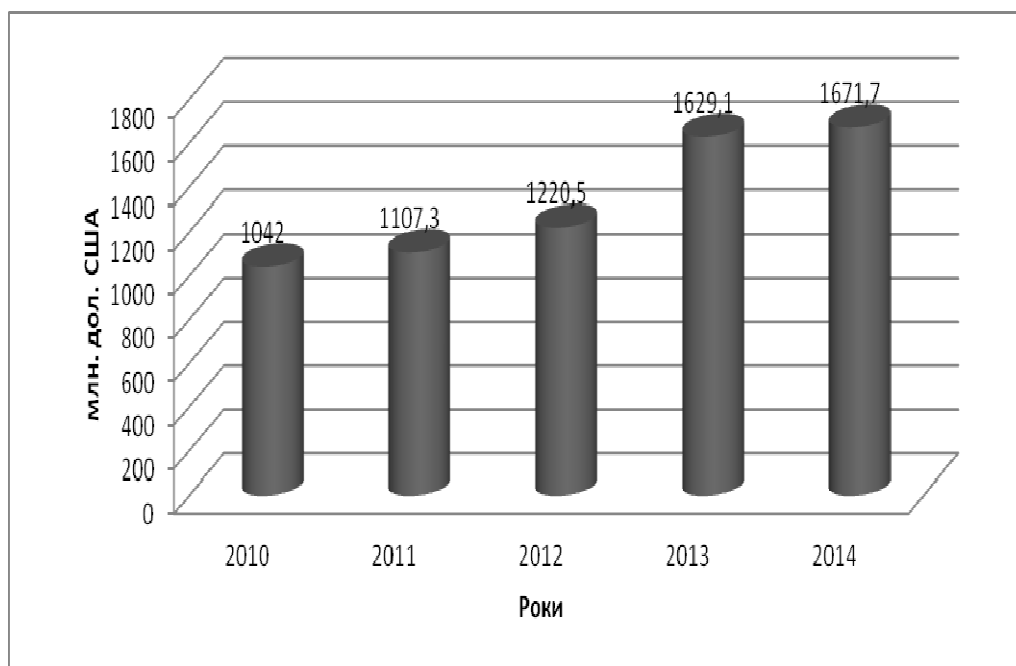

Рис.1 Динаміка прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон у 2010-2014 рр., млн. дол. США [3].

Основні потоки іноземних інвестицій в регіон у 2014 році були направлені з Кіпру - 515,6 млн. дол. США, що становить 36 % загального обсягу акціонерного капіталу, Нідерландів - 224,3 млн. дол. (15,7%), Великої Британії - 135,0 млн. дол. (9,4), Сінгапуру - 68,5 млн. дол. (4,8 %), Німеччини - 62,5 млн. дол. (4,4 %), США - 53,9 млн. дол. (3,8 %), Франції - 50,5 млн. дол. (3,5 %), Швейцарії - 42,9 млн. дол. (3%) та інших країн (рис.2).

За видами економічної діяльності капітальні інвестиції більш зосереджуються у таких галузях, як транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність - 28,3 %; будівництво - 19,6%; промисловість - 19,1 %; сільське, лісове та рибне господарство - 7,8 %; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - 4,9%; операції з нерухомим майном - 4,7%; інформація та телекомунікації - 4,5% , а також інші галузі, що мають

незначну частку [3].

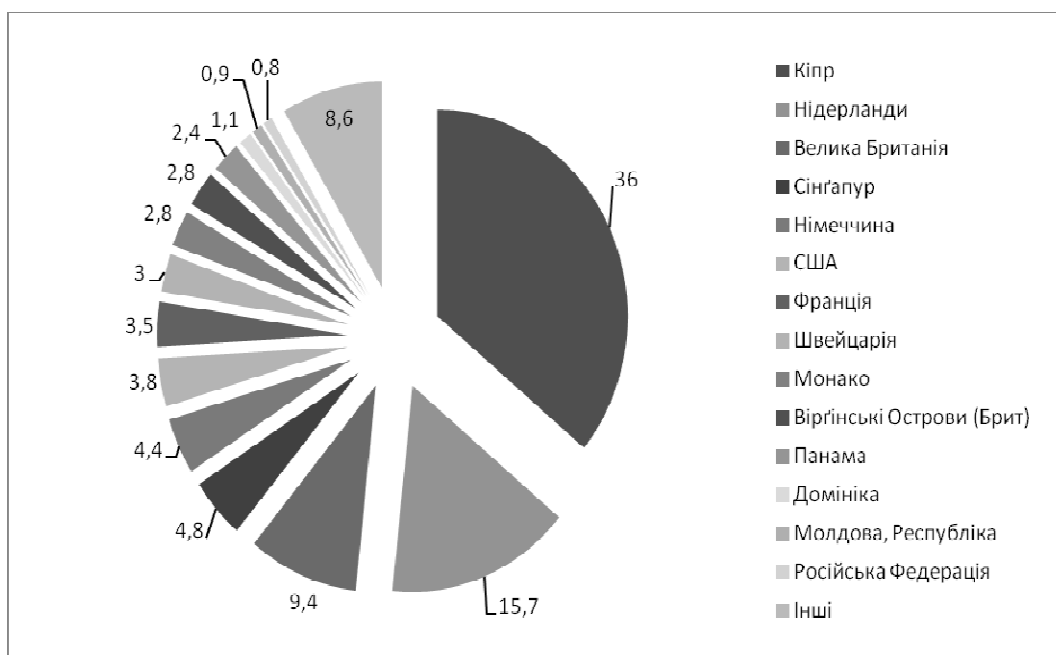

Рис.2 Розподіл прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон за країнами-інвесторами у 2014 році, % [3].

Основні міста і райони в які спрямовуються прямі іноземні інвестиції (рис. 3) це райони в яких розвивається сільське господарство, промисловість, або ж райони які сполучають Україну з Молдовою та Румунією, через які проходять транспортні шляхи.

Отже, з рис. 3 видно, що головним все ж таки центром припливу ПІ є м. Одеса в якій зосереджується 739,5 млн. дол. США з 1670,7 млн. дол. США всіх надходжень, потім м. Іллічівськ - 283,4 млн. дол. США, Овідіопольський район - 164,8 млн. дол. США та інші.

Одеський регіон серед інших регіонів України відноситься до регіонів достатньо високої інвестиційної привабливості. Цьому сприяють такі фактори інвестиційної привабливості:

1) Вигідне геополітичне розміщення: регіон має вихід до Чорного моря, повз нього проходять головні річки Дунай та Дністер, які сполучають Україну з Європою, а також регіон межує з Молдовою та Румунією.

2) Високий рівень природно-ресурсної забезпеченості: земельні ресурси представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал регіону.

3) Дешева кваліфікована робоча сила: середньомісячна заробітна плата в Одеському регіоні та й взагалі в Україні значно нижча від зарубіжних країн.

4) Привабливі туристичні умови: особливість економіко-географічного розташування області, сприятливі природно-кліматичні умови, різноманітні природні лікувальні ресурси, наявність піщаних пляжів, розвинута мережа водних, залізничних та автомобільних магістралей обумовлюють розвиток в області сфери туризму і рекреації.

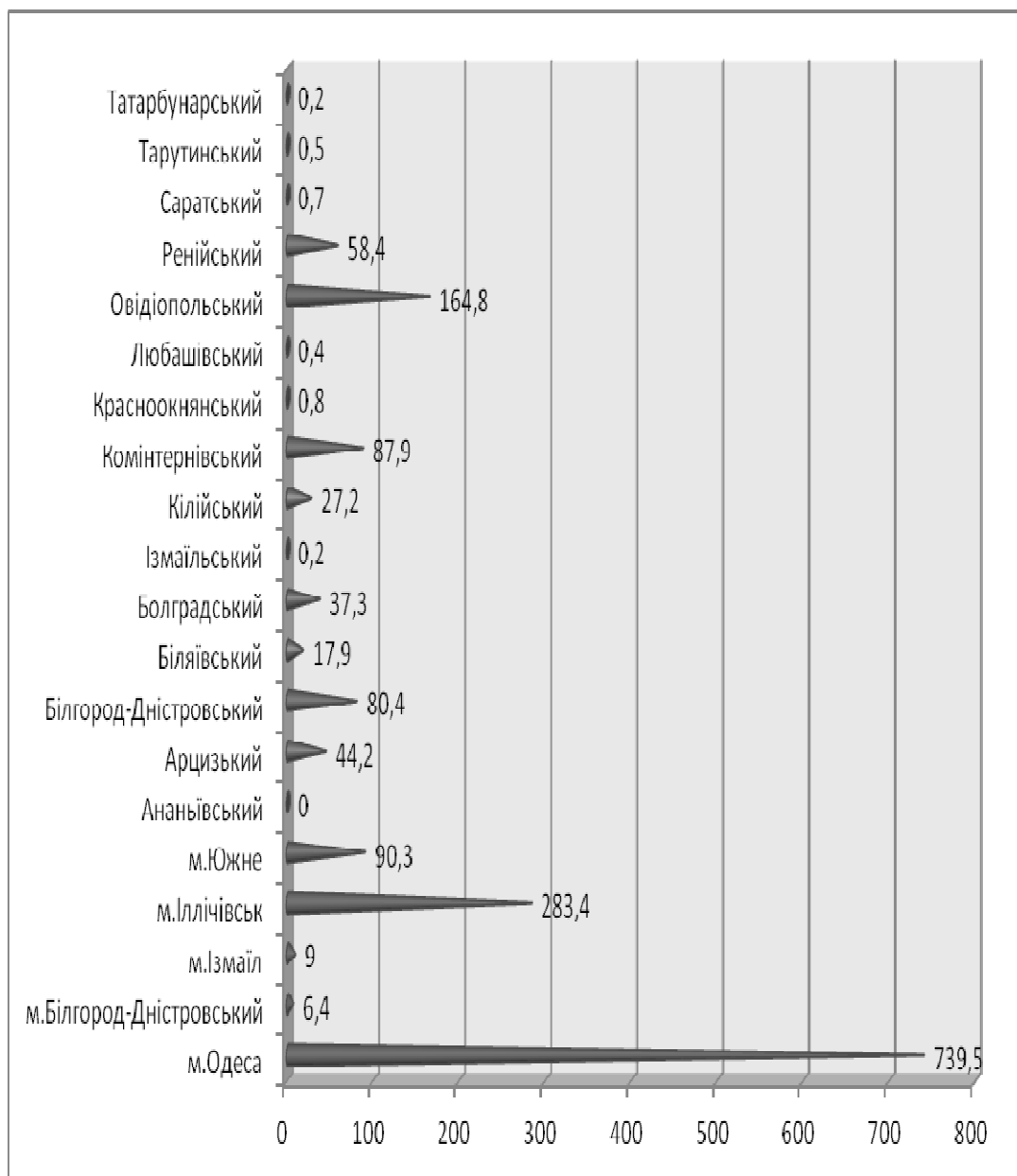

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у містах та районах Одеської області за 2014 рік (млн. дол. США) [3].

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та соціально-економічний розвиток регіону є взаємопов'язаними процесами. Здійснимо оцінку впливу надходжень прямих іноземних інвестицій, як факторної ознаки, на ряд результативних показників соціально-економічного розвитку Одеської області.

Фінансова компонента охоплює дві залежні змінні: внутрішні інвестиції та прямі іноземні інвестиції. Обсяг внутрішнього інвестування слугує сигналом для інвестора про незадоволений внутрішній попит на інвестиційні ресурси що, очевидно, підвищуватиме капіталовіддачу на одиницю вкладених інвестицій.

Диференціація цих факторів у моделі дає змогу дослідити ступінь впливу кожного з них на динаміку валового регіонального продукту, а також часовий лаг, протягом якого проявляється їх дія. Вважаємо доцільним врахувати також обсяг експорту товарів та послуг регіону, як показник ділової активності та відкритості економіки.

Розрахунок параметрів рівняння регресії було проведено за допомогою пакету аналізу Microsoft Office Excel 2007 та отримано модель наступного вигляду:

$$y = 75340,8 + 14,9x_1 - 0,02x_2 + 1,77x_3, \quad (1)$$

де y – валовий регіональний продукт Одеської області (млн. грн.);

x_1 – обсяг прямих іноземних інвестицій в Одеську область (млн. дол.);

x_2 – обсяг інвестицій в основний капітал Одеської області (млн. грн.);

x_3 – експорт товарів і послуг Одеської області (млн. дол.).

Коефіцієнт множинної кореляції $R=0,975$, що свідчить про сильний зв'язок між факторними ознаками та результативною ознакою, а коефіцієнт детермінації (R^2) показує, що 95% варіації ВРП Одеського регіону пояснюється зміною зазначених у моделі чинників. Перевірка адекватності моделі з урахуванням статистичних характеристик дозволяє зробити висновок про прийнятність моделі.

Значення F-критерію Фішера на рівні 6,4 ($6,4 > 5$), що свідчить про статистичну значущість регресійного рівняння для прийнятого рівня значущості на рівні 5%.

Таким чином, якщо збільшити обсяг прямих іноземних

інвестицій в Одеську область на 1 млн. дол., то ВРП зросте на 14,9 млн. грн.. Зв'язок між другою факторною ознакою «x2» та результативним показником є оберненим, про що свідчить знак «-» перед третім коефіцієнтом регресії то, якщо збільшити обсяг інвестицій в основний капітал на 1 млн. грн., ВРП зменшиться на 0,02 млн. грн., а зростання експорту товарів і послуг на 1 млн. дол. призведе до росту ВРП на 1,77 млн. грн.

Далі необхідно розглянути технологічну компоненту впливу ПІІ на соціально-економічний розвиток Одеського регіону. Вона включає в себе такі фактори як обсяг виконаних науково-технічних робіт і кількість студентів, що навчаються у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Розвиток людського капіталу та ПІІ посилюють одне одного через комплементарні ефекти: підвищення кваліфікаційного рівня робочої сили (навчання, нові навички та спеціалізована освіта для робітників транснаціональних корпорацій і підприємств з іноземним капіталом) – прямий ефект; покращення соціальної стабільності та здоров'я нації – непрямий ефект. Обсяг виконаних науково-технічних робіт може вказувати на технологічні зміни, що відбулися внаслідок залучення ПІІ, а може відображати рівень продуктивності та технологічний розвиток в економіці, що сприятиме залученню іноземного капіталу.

Аналогічно розрахуємо і проаналізуємо параметри рівняння регресії за вищезгаданими факторними ознаками. Отримуємо рівняння наступного вигляду:

$$y = 168631,3 - 723,2x_1 - 0,04x_2, \quad (2)$$

де y – валовий регіональний продукт Одеської області (млн. грн.);

x_1 – обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Одеській області (млн. грн.);

x_2 – число осіб, що навчаються у ВНЗ Одеської області (тис. чол.).

Коефіцієнт множинної кореляції $R=0,988$, що свідчить про сильний зв'язок між факторними ознаками та результативною ознакою, а коефіцієнт детермінації (R^2) показує, що 97,6% варіації ВРП Одеського регіону пояснюється зміною зазначених у моделі факторів. Перевірка адекватності моделі з урахуванням статистичних характеристик дозволяє зробити висновок про прийнятність моделі.

Значення F-критерію Фішера на рівні 20,7 ($20,7 > 5$) свідчить про статистичну значущість регресійного рівняння для прийнятого рівня значущості на рівні 5%.

Із отриманої моделі можна зробити висновок, що зі зростанням виконаних наукових та науково-технічних робіт на 1 млн. грн., ВРП Одеської області зменшиться на 723,2 млн. грн., якщо число осіб, що навчаються у ВНЗ збільшити на 1 тис. осіб, то це призведе до зменшення ВРП на 0,04 млн. грн.

Побудуємо модель зв'язку обсягу промислової продукції та зовнішніх і внутрішніх інвестицій, оскільки обсяг промислової продукції є важливим показником, що характеризує рівень економічної активності у виробничому секторі та впливає на рішення інвестора про здійснення інвестування чи продовження фінансування. За результатами розрахунків отримаємо наступне рівняння:

$$y = 39792,9 + 19,6x_1 + 0,03x_2, \quad (3)$$

де y – обсяг реалізованої промислової продукції в Одеській області (млн. грн.);

x_1 – обсяг прямих іноземних інвестицій в Одеську область (млн. дол.);

x_2 – обсяг інвестицій в основний капітал Одеської області (млн. грн.).

Коефіцієнт множинної кореляції $R=0,95$, що свідчить про сильний зв'язок між факторними ознаками та результативною ознакою, а коефіцієнт детермінації (R^2) показує, що 90,3% варіації обсягу реалізованої промислової продукції Одеського регіону пояснюється зміною зазначених у моделі факторів, а 9,7% відповідно тих факторів, які не були враховані у моделі. Перевірка адекватності моделі з урахуванням статистичних характеристик дає змогу зробити висновок про адекватність моделі. Значення F-критерію Фішера на рівні 4,7 свідчить про статистичну значущість регресійного рівняння для прийнятого рівня значущості на рівні 5%.

За обома факторними ознаками спостерігається прямий зв'язок з результативним показником. Зі збільшенням надходжень прямих іноземних інвестицій в регіон на 1 млн. дол. обсяг реалізованої промислової продукції зростатиме на 19,6 млн. грн., а зі зростанням обсягу інвестицій в основний капітал на 1 млн. грн. – на 0,03 млн. грн. відповідно.

Розгляд іноземного інвестування як соціально-економічного явища з економетричних позицій є важливим для відображення його впливу на добробут населення. Слід дослідити, як співвідносяться рівень бідності населення, тобто частка населення, яке живе за межею бідності, у загальній чисельності населення регіону та частка ПІІ у ВРП Одеської області. Для цього застосуємо наступну функціональну залежність, що являє собою парну регресійну модель:

$$y = 0,66 - 0,74x_1, \quad (4)$$

де y – рівень бідності населення в Одеській області (%);

x_1 – частка прямих іноземних інвестицій у ВРП Одеської області (%).

Коефіцієнт множинної кореляції $R=0,897$, що свідчить про сильний зв'язок між факторною та результативною ознакою, а коефіцієнт детермінації (R^2) показує, що 80,5% варіації рівня бідності населення Одеського регіону пояснюється зміною частки ПІІ у валовому регіональному продукті, а 19,5% відповідно тих факторів, які не були враховані у моделі. Перевірка адекватності моделі з урахуванням статистичних характеристик дає змогу зробити висновок про її адекватність. Значення F -критерію Фішера на рівні 8,3 ($8,3 > 5$) свідчить про статистичну значущість регресійного рівняння для прийнятого рівня значущості на рівні 5%.

Спостерігаємо обернений зв'язок, тобто при збільшенні частки ПІІ у ВРП області на 1% рівень бідності населення при цьому зменшиться на 0,74%.

Однією зі складових соціального розвитку регіону вважатимемо рівень зайнятості населення, на який також здійснює вплив пряме іноземне інвестування. Адже, як відомо, однією з причин високого рівня безробіття в Україні є дефіцит ефективних інвестицій у створення продуктивних робочих місць. Розглянемо та проаналізуємо вплив ряду факторів на рівень зайнятості населення Одеської області за отриманим рівнянням регресії:

$$y = 56,5 - 0,37x_1 - 8,74x_2 - 0,001x_3, \quad (5)$$

де y - кількість зайнятого населення як відсоток до загальної кількості населення Одеського регіону, у середньому за рік;

x_1 – накопичені обсяги ПІІ як відсоток до ВРП Одеського регіону;

x_2 – індекс зміни ВРП Одеського регіону;

x_3 – середньомісячна номінальна заробітна плата в Одеській області (грн.).

Коефіцієнт множинної кореляції $R=0,439$, що свідчить про зв'язок який знаходиться на рівні нижче середнього між факторною та результативною ознакою, а коефіцієнт детермінації (R^2) показує, що 19,2% варіації рівня зайнятості населення Одеського регіону пояснюється зміною зазначених у моделі факторів, а 80,8% відповідно тих факторів, які не були враховані у моделі.

Таким чином, якщо накопичені обсяги ПІ у ВРП Одеського регіону збільшаться на 1%, то кількість зайнятого населення зменшиться на 0,37%, якщо індекс зміни ВРП регіону збільшиться на 1%, то кількість зайнятого населення зменшиться на 8,74%, при збільшенні середньомісячної заробітної плати на 1%, кількість зайнятого населення зменшиться на 0,001%.

Отже, економетричний аналіз надає можливість дослідити взаємозв'язки показників зовнішньоекономічної діяльності регіону з показниками його соціально-економічного розвитку [складено та розраховано за джерелами 3,4].

На думку вітчизняних вчених, інвестиційний клімат в Одеському регіоні залишається несприятливим, активність суб'єктів інвестиційної діяльності є досить низькою, що обумовлена такими проблемами: несприятливий інвестиційний клімат через недосконале законодавство; політична нестабільність та нестабільне податкове законодавство; високий податковий тиск; різні умови господарювання вітчизняних та іноземних інвесторів; підвищений рівень інфляції; постійно змінний валютний курс; недостатня інформованість потенційних інвесторів у багатьох країнах про стан і перспективи розвитку Одеського регіону; нерозвиненість вітчизняної інвестиційної інфраструктури та негативний міжнародний імідж України, який погано впливає на приплив ПІ в регіони країни, а саме в Одеський регіон.

Виходячи з цих несприятливих чинників, для поліпшення інвестиційного клімату в Одеському регіоні необхідно:

- зробити пільги для іноземних інвесторів;
- для оприлюднення інвестиційної привабливості окремих територій області розробити рейтинг їхньої інвестиційної привабливості;

- створення нових та удосконалених відомих засобів зниження ризику;

- розвиток інфраструктури інвестиційної діяльності шляхом створення агентств і організацій, які будуть розробляти програми і проекти, котрі сприятимуть прямим іноземним інвестиціям.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, розглянувши основні тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон, можна зробити висновок, що ПІІ в економіці регіону мають позитивний характер. Але їх не досить для нашого регіону тому, що економічний розвиток регіону вповільнився, зростає рівень бідності, інфляція, та зниження інших показників, що характеризують сучасний стан регіону. Тому були визначені проблеми, які заважають припливу капіталу та запропоновані перспективні напрямки залучення ПІІ. Також було здійснено оцінку впливу надходжень прямих іноземних інвестицій, як факторної ознаки, на ряд результативних показників соціально-економічного розвитку Одеської області.

Література

1. Феняк Л.А. Вплив іноземних інвестицій на економіку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://intkonf.org/fenyak-lasidletskiy-ayu-vpliv-inozemnih-investitsiy-na-ekonomiku-ukrayini/>

2. Стельмащук А.М. Іноземні інвестиції як чинник економічного зростання внутрішнього ринку України / А.М. Стельмащук // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 5(8). – С. 240-247.

3. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

4. Єрмакова О.А., Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: навчальний посібник / О.А. Єрмакова, Ю.Г. Козак – Одеса, 2013. – 332 с.

1. Fenyak L.A. Vplyv inozemny`x investy`cij na ekonomiku Ukrayiny`. [Elektronny`j resurs]. – Dostupny`j z <http://intkonf.org/fenyak-lasidletskiy-ayu-vpliv-inozemnih-investitsiy-na-ekonomiku-ukrayini/>

2. Stel`mashhuk A.M. Inozemni investy`ciyi yak chy`nny`k

ekonomichnogo zrostannya vnutrishn`ogo ry`nku Ukrainy` / A.M. Steĭmashuk // Staly`j rozvy`tok ekonomiky`. – 2011. – # 5(8). – S. 240-247.

3. Oficijny`j sayt Golovnogo upravlinnya staty`sty`ky` v Odes`kij oblasti. [Elektronny`j resurs]. – Dostupny`j z <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

4. Yermakova O.A., Kozak Yu.G. Zovnishn`oekonomichna diyal`nist` regionu: navchal`ny`j posibny`k / O.A. Yermakova, Yu.G. Kozak – Odesa, 2013. – 332 s.

Рецензент: Осипов В.М, д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин Одеського національного економічного університету

20.04.2016

УДК 656.615:339.9(477.74)

Короленко Наталія, Шурианова Дар'я

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ: ЛОГІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено важливість логістичного управління для підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області; визначено безпосередньо мету логістики, поняття міжнародної конкурентоспроможності національного регіону, логістичної системи підприємства зовнішньоекономічної діяльності, логістичного управління регіоном; наведено приклади визначення вітчизняними і зарубіжними вченими поняття «логістика»; обґрунтовано високу конкурентну перевагу портів Одеської області, а також проаналізовано сучасний стан, спеціалізацію, можливості пропускної потужності портів Одеського регіону. Наведено та проаналізовано динаміку щодо обробки вантажів за три роки (2013-2015 рр) морськими портами; окреслено коло проблем, що запобігають ефективній конкурентній боротьбі портів Одеської області. Запропоновано для розвитку конкурентних переваг портів Одеського